

MODEL ESPECULATIU, CRISI I DECREIXEMENT

El decreixement és una teoria d'economia crítica, basada en un principi lògic molt simple: no és possible el creixement infinit en un sistema finit.

La Terra té uns límits físics i una capacitat de generar energia i matèries primeres molt alta però no infinita i, per tant, traspasar els límits significaria la mort per exhauriment dels sistemes vius. Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994), deixeble de Schumpeter (el creador del concepte d'obsolescència programada), va elaborar la tesi segons la qual hi ha una analogia entre els sistemes vius i el sistema econòmic, i inicià la «bioeconomia» que estudia de manera més estricta les conseqüències d'una tesi que té molt d'intuïtiva: que el creixement econòmic, consumint cada cop més energia, acaba per exhaurir els propis fonaments en què se sustenta. Un creixement infinit no és possible en un sistema finit. I això té una conseqüència que afecta de manera immediata el nostre model de civilització fonamentat en un creixement irreflexiu. Com que cada vegada hi ha més demanda de matèries primeres i resulta més difícil extreure-les, el rendiment és decreixent i acabarà per passar que per extreure un litre de petroli caldrà esmerçar l'energia de més d'un litre de petroli. Per tant l'economia del capitalisme tradicional es fonamenta en un error de base que pot ser fatal si no es redreça.

En el fons, una crisi econòmica és comparable al mecanisme de la «hubris» [desmesura] que en les tragèdies gregues es descriu com el gran perill que cal evitar perquè destrueix les ciutats. La «hubris» és la situació dissortada, brutal, en què cauen els humans quan pretenen aconseguir el desmesurat. Els grecs sabien que qual algú està assedegat de poder o de riquesa fins destruir l'equilibri personal acaba per causant ell mateix la pròpia mort. La «hubris» anuncia catàstrofe. I el mateix ens pot passar com a civilització amb l'egoisme social que porta a una despesa excessiva quan s'extreu de la natura molta més quantitat del bé de la que es restitueix. Una societat que viu per sobre de les seves possibilitats energètiques o ambientals es posa ella mateixa en perill de mort. L'acumulació desordenada és la forma actual de la «hubris»

La crisi que s'inicia el 2008, però que té el seu origen en un cicle llarg que s'origina en la bombolla financera alimentada a partir de 1986, pot posar-se com a exemple d'una especulació bancària a gran escala basada en la idea d'un creixement infinit que és «hubris». Tècnicament no és una crisi de producció (l'economia real a data de 2011 només ha quedat tocada com a conseqüència de la contracció del crèdit produïda per la 'necessitat' de redreçar els comptes bancaris), ni una crisi de consum (al món hi ha grans mercats amb un consum molt baix i que podria créixer encara força). Es tracta més aviat d'una crisi de model, fonamentada en la suposició que la finança i l'acumulació poden créixer indefinidament, independentment de qualsevol altra dimensió de l'economia o de l'entorn. La separació cada cop més gran entre economia 'real' (producció/distribució/consum) i l'economia financera (basada en l'especulació i en l'activació de mecanismes psicològics) està en la base de la crisi – que no s'explica només per això, sinó que correlaciona també amb el canvi tecnològic i mental produït per Internet.

La crisi, doncs, no és 'natural', ni irreversible sinó que depèn de mecanismes financers construïts sobre la creença compartida en el creixement infinit del mercat. Segons la teoria econòmica decreixentista hi ha un doble error en el nucli mateix de l'economia liberal: d'una banda es considera (a la manera mecanicista heretada de Bacon i Descartes) que els l'economia és un organisme viu. De l'altra es creu (de forma contradictòria amb les dades bàsiques de l'experiència) que tot i ser un organisme viu, l'economia créixerà indefinidament i no morirà mai. La creença en què el mercat actua com un organisme o com un animal-màquina ha acabat essent assumida per l'opinió pública, que es comporta

com si el mercat fos realment 'cec', una tesi divulgada generosament per mitjans de comunicació del sistema (premsa i televisió, bàsicament).

Dos mecanismes serveixen per mantenir el sistema: d'una banda s'ha desenvolupat extraordinàriament la publicitat que ens fa sentir frustrats amb el que tenim i envejosos amb el que no tenim. De l'altra el crèdit abundant ens permet consumir fins i tot quan no tenim diners. Sense aquestes dues eines que són la publicitat i el crèdit l'actual capitalisme no subsistiria, perquè la seva capacitat de produir riquesa no està vinculada, segons el decreixentisme, a la producció de riquesa real sinó a la multiplicació de mecanismes financers i especulatius.

Seguint el periodista Hervé de Carmoy, [a l'article 'Les véritables chiffres de la crise financière'; publicat al diari econòmic francès Les Échos, (3 d'octubre de 2008), poques setmanes després de l'inici de la crisi —esmentat per Ignacio Ramonet— LA CATÀSTROFE PERFECTA, Barcelona: Icaria, 2010], el que hauria estat el detonant de la crisi és la contradicció radical entre economia productiva i economia especulativa.

«L'economia mundial prengué la forma d'una gegantesca esfera de paper, virtual i immaterial. Mentre el total de la riquesa produïda cada any per l'economia mundial és al voltant de 50 bilions d'euros, que el valor de l'estoc d'immobles, a escala planetària, es del voltant de 75 bilions i que el valor de totes les obligacions i accions, arreu del món, es calcula en 100 bilions, el valor total dels productes derivats [efectes bancaris] superava, al desembre de 2007, els 1.000 bilions d'euros. I de sobte, la gegantina bombolla va esclatar» (Ramonet, 2010: 83).

Així les coses, la teoria del decreixement proposa tornar a vincular l'economia a la producció de valor real. Això no pot aconseguir-se en una forma brusca, perquè la 'bancarització' del nostre món ho impedeix, però significa anar posant fites vers una 'relocalització' de l'economia als antípodes del model de globalització. En definitiva, el decreixement representa ara per ara l'aposta bàsica per una economia moral. El que es proposa és una alternativa al despotisme del Mercat (amb majúscules) i un retrobament dels mercats (en plural) com a espais d'intercanvi però no de monopoli, amb regles antiespeculatives clares.

El decreixement cívic es contraposa al creixement negatiu propi de les crisis de l'economia liberal. El decreixement s'identifica amb l'economia social i amb la relocalització de la producció. El creixement negatiu (la que troba la seva expressió en els números en vermell de les empreses) és tota una altra cosa. Implica una gestió cada cop més autoritària i orwelliana i una austeritat obligatòria per als de baix perquè els Estats tenen tots els diners que calgui per salvar els bancs i no en troben enlloc per salvar les pensions de jubilació.

Que un decreixement cívic i no traumàtic arribi a ser possible més enllà de les utopies voluntaristes segurament dependrà de la capacitat que la nostra civilització pugui tenir per tal de potenciar models de vida diferents (que podran ser adoptats voluntàriament o que arribaran obligats per la pressió de les crisis econòmiques en forma de feixisme cològic). En aquest sentit el decreixement porta implícit un canvi cultural que ens du a passar de la competitivitat a la cooperació i de l'egoisme a l'altruisme. És una economia de l'austeritat i la solidaritat alhora. Si globalment el Nord no redistribueix, redueix i restitueix la riquesa al Sud les coses difícilment canviaran i el desequilibri ambiental creixerà perillosament. I el mateix passarà si el

Sud pretén seguir acriticament el model del desenvolupament productivista i acumulatiu del Nord.

En bona part el canvi necessari estarà lligat a la crisi del model petrolier que domina l'economia ara mateix —i que sabem que no durarà gaire. El futur no està escrit, però hi ha línies de força en el present que mostren que el model del creixement està arribant al seu exhauriment al ritme mateix de l'encariment del petroli i de l'escassetat de les matèries primeres. Reflexionar sobre una altra manera de plantejar l'economia en les societats postindustrials s'està tornant cada dia més urgent perquè ens hi juguem l'equilibri emocional i la supervivència col·lectiva.